

УДК 336.77

СУЧАСНИЙ СТАН ТА УМОВИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Сич О.А., Волос І.І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті розглянуто стан малого та середнього бізнесу на даний період часу та проблеми з якими він стикається. Визначено його значення в розвитку вітчизняної економіки. Досліджено роль банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. Проаналізовано умови кредитування цього сектору економіки банками України. Запропоновано підходи щодо удосконалення системи кредитування малих та середніх підприємств.

Ключові слова: малий та середній бізнес, джерела фінансування, банківське кредитування, умови кредитування, процентна ставка кредитування.

Постановка проблеми. За останні роки внаслідок економічних, політичних та військових обставин стан суб'єктів малого та середнього підприємництва значно погіршився. Власний капітал щороку займає все більшу частку в основному капіталі підприємства. Потреба у кредитних коштах щоразу зростає, проте доступність кредитів залишається обмеженою через жорсткі умови та високі ставки банків. Проблема кредитування малого та середнього бізнесу в Україні є досить актуальною в умовах сьогодення. Державі, щоб сформувати стійку фінансову систему в країні і створити середній клас, потрібно рятувати малий та середній бізнес, адже він є ознакою прогресивної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вивченню розвитку малого та середнього бізнесу в Україні присвятили свої праці такі вчені як: О. Барановський, Б. Варналій, Г. Васіна, Л. Воротіна, А. Гринюх, М. Дем'яненко, І. Максименко, А. Мельник, В. Турчак, В. Черняк та ін. Враховуючи надбання науковців з даної тематики, вбачається подальше дослідження сучасного стану банківського фінансування підприємств після останніх змін, які відбулися в середовищі економіки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Існує низка проблем, які й досі залишаються не вирішеними у сфері малого та середнього підприємництва. Недостатньо вивченими залишаються проблеми банківського фінансування, альтернативні джерела залучення коштів, а також шляхи розв'язання проблем кредитування малих та середніх підприємств в Україні.

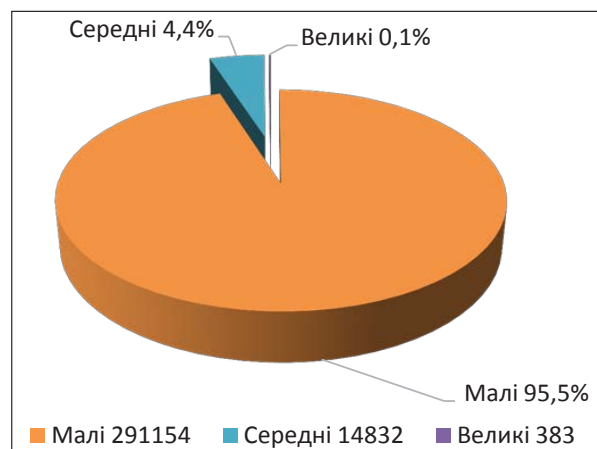
Мета статті. Головною метою цієї роботи є проаналізувати сучасний стан та умови кредитування малого та середнього бізнесу в Україні і обґрунтувати заходи щодо вирішення проблем у сфері його фінансування.

Виклад основного матеріалу. Малий та середній бізнес (МСБ) є рушійною силою економіки та основою середнього класу в усьому розвиненому світі. Діяльність малих та середніх підприємств забезпечує зайнятість населення, а також надходження податкових та інших платежів до бюджету. Він є потужним чинником в розвитку науково-технічного прогресу та формує здорове конкурентне середовище в галузях економіки.

У зв'язку з цим економіка розвинених країн базується на малому та середньому бізнесі. Зо-

крема, їхня частка у ВВП багатьох європейських країн перевищує 50% (Італія – 70%, Франція – 52%), у Польщі 47% ВВП, а в Росії та Білорусії – 22% і 23% відповідно. В Україні мале підприємство перебуває лише на етапі становлення (15% ВВП) і потребує значної підтримки [1, с. 39].

За даними Державної служби статистики України, у структурі вітчизняного підприємництва за розміром підприємств станом на початок 2017 року частка малих підприємств становила 291 154 одиниць, тобто 95,5% від загальної кількості. Частка середніх та великих підприємств становила 4,4% (14 832 од.) і 0,1% (383 од.) відповідно (рис. 1).

Рис. 1. Кількість підприємств за їхніми розмірами у відсотках до загальної кількості підприємств станом на 1 січня 2017 р.

Джерело: розроблено авторами за даними [2]

Одним із основних джерел фінансових ресурсів для малого та середнього підприємництва є інвестиції в основний капітал (рис. 2).

У 2012-2016 рр. основним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал, як завжди, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких здійснено більш як половину всіх капіталовкладень; 2016 р. їхня частка в загальному обсязі становила 69,4% і збільшилася, порівняно з 2012 р., на 9,7% (табл. 1).

Другим джерелом фінансування МСБ є кредити банків. За даними табл. 1, банки найбільше інвестували в основний капітал 2012 р. (17,1% від загального обсягу фінансування). Станом на 1 січня 2016 р. частка банківських кредитів становила

лише 7,1%, що на 0,2% менше порівняно з попереднім роком і на 10% менше порівняно з 2012 р.

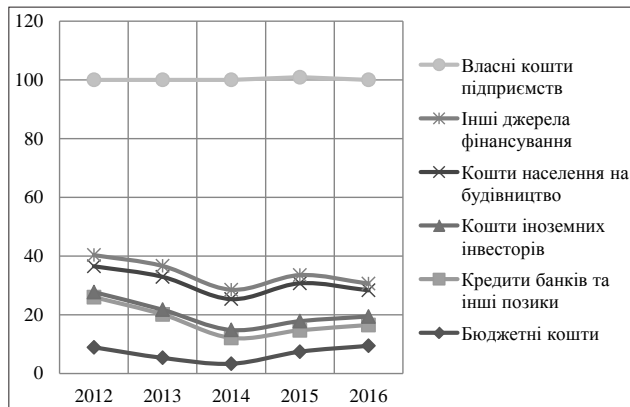

Рис. 2. Джерела фінансування інвестицій в основний капітал

Джерело: розроблено авторами

Таблиця 1
Структура інвестицій в основний капітал МСБ за джерелами фінансування у 2012-2016 рр., у % до загального обсягу

Джерело фінансування	2012	2013	2014	2015	2016
Кошти державного бюджету	5,8	2,5	0,7	2,4	2,3
Кошти місцевих бюджетів	3,1	2,8	2,6	5,0	7,1
Власні кошти підприємств та організацій	59,7	63,4	71,5	67,4	69,4
Кредити банків та інші позики	17,1	14,8	8,8	7,3	7,1
Кошти іноземних інвесторів	1,7	1,6	2,7	3,1	2,9
Кошти населення на будівництво власних квартир	1,3	2,4	2,6	3,1	2,1
Кошти населення на індивідуальне житлове будівництво	7,5	8,8	7,9	9,8	6,8
Інші джерела фінансування	3,8	3,7	3,2	2,8	2,3

Джерело: розроблено авторами за даними [2]

Проаналізувавши дані табл. 1, варто зазначити, що в Україні малий та середній бізнес стикається із серйозною проблемою доступу до фінансово-кредитних ресурсів. Частка кредитів у капіталі МСБ становить близько 20% проти 60% у розвинених країнах. Переважно підприємства реінвестують у розвиток бізнесу власні прибутки та інвестиції засновників підприємств. Така ситуація зумовлена високою вартістю кредиту. Мінімальний «пільговий» відсоток становить майже 14% і пропонується лише одним банком, а середня вартість кредиту становить 20% [3].

Для надання коштів для фінансування (кредитування) МСБ України існують програми, що дають змогу здешевити надання банками позик – це програми фінансових установ у межах співпраці з різними іноземними фондами та структурами (Німецько-український Фонд, Фонд Western NIS, Європейський інвестиційний Фонд тощо). Вони дають змогу поетапно впровадити в Україні нові види фінансової підтримки, а саме: часткову компенсацію процентних ставок

за кредитами, які надаються під бізнес-проекти, компенсацію лізингових платежів; передбачається розширення програми мікрокредитування, а також для розвитку відповідної інфраструктурної підтримки [4, с. 193]. Отже, за допомогою кредиту створюється найбільш гнучка форма задоволення тимчасових потреб підприємства в додаткових грошових коштах.

У номінації «Опора МСБ» рейтингу «Фінансовий оскар 2017» за версією журналу «Бізнес» до ТОП-10 кращих банків з кредитування малого і середнього бізнесу входять: УкрСиббанк, KredoBank, ProCredit Bank, ПУМБ, ПРАВЕКС-БАНК, Укргазбанк, Укрсоцбанк, Ощадбанк, ПриватБанк, ОТПбанк.

В рейтингу найкращих умов кредитування підприємств малого та середнього бізнесу на першому місці – УкрСиббанк. УкрСиббанк BNP Paribas Group є одним із найбільших іноземних банків України, який бере участь у програмі Німецько-українського Фонду по підтримці малого і середнього бізнесу та реалізовує її, надаючи кредити під 13,9% річних терміном до 10 років. На другому місці – KredoBank 16,9%, терміном до 7 років та Укргазбанк – 17-18,4%, до 5 років. Серед вітчизняних банків найкращі умови пропонує Укрексімбанк – 20% та Ощадбанк – 20,15% терміном до 5 років (табл. 2).

Таблиця 2
Рейтинг найкращих умов кредитування підприємств малого та середнього бізнесу банками в Україні

Банк	Ставка, %	Разова комісія за видачу від суми кредиту, %	Термін	Рейтинг
УкрСиббанк	13,9	1	До 10 років	+++
KredoBank	16,9	0,5	До 7 років	++
Укргазбанк	17,0-18,4	1	До 5 років	++
Укрексімбанк	20	-	До 5 років	++
Ощадбанк	20,15	0,2	До 5 років	+
ПУМБ	21	0,1	До 7 років	+
Південний	22	0,5	До 5 років	-
ТАСкомбанат	24	1	До 5 років	-
БТА Банк	26	1	До 5 років	-

Джерело: розроблено авторами за даними рейтингу банківських послуг «Bankchart» [5]

До основних послуг банків з обслуговування малих та середніх підприємств належать: овердрафтне кредитування; кредит на поповнення обігових коштів; кредит на придбання обладнання, спецтехніки; кредит на придбання комерційної нерухомості; кредит на придбання транспортних засобів; кредит під заставу депозиту; кредитна лінія на поповнення обігових коштів; авалювання векселів та інші.

Аналіз кредитної пропозиції різних банків України засвідчив значну варіацію процентних ставок на кредити – від 13,9% до 26%. Для вітчизняного бізнесу такі кредити й досі залишаються дорогими.

В розвинених країнах, ці ставки суттєво відрізняються і коливаються від 0,1% до 4% річних (Японія – 0,1%, США – 2,75%, Канада – 2%, Велика Британія – 2%). Це значно сприяє розвитку малих та середніх підприємств, створюючи позитивний імідж країни та забезпечуючи ефективність ринкової економіки. Тому більшість політичних та економічних програм там відштовхуються від принципу «Think first small» («Спочатку думай про малих») [6].

Переїнявши зарубіжний досвід зниження процентних ставок за кредитами, дало б можливість малому та середньому бізнесу в Україні вийти з тіні. Підприємства будуть зацікавлені в одержанні дешевого кредиту і показуватимуть реальну фінансову звітність, яка суттєво впливає на позитивне рішення банку при наданні кредиту.

Варто зазначити, що політика кредитування малого бізнесу в Україні повинна бути складовою стратегії розвитку цього сектору та включати в себе державну підтримку МСБ на всіх стадіях життєвого циклу, сприяти обізнаності підприємців з можливостями фінансування з різноманітних джерел, а також отримання консультаційної допомоги тощо [7].

Висновки і пропозиції. Поступове відновлення економіки збільшує потреби МСБ у кре-

дитних коштах. Банки поступово зменшують вартість кредитів і намагаються не погіршувати нецінові умови кредитування. Проте відсоткові ставки залишаються достатньо високими, чим відлякують значну частину МСБ від залучення банківських кредитів.

Отже, для вирішення проблеми кредитування малого та середнього бізнесу в Україні важливу роль відіграють три сторони – держава, банківський сектор та підприємства.

На державному рівні основним завданням виступає здешевлення банківських кредитів, шляхом регулювання ставок рефінансування і мінімізації вартості кредитів з боку Національного Банку України. Не менш важливим завданням є також розвиток в Україні альтернативних способів забезпечення кредитів, зокрема страхування фінансових ризиків, заснування гарантійних фондів або надання державних гарантій.

На рівні банків необхідно більшу увагу приділяти освоєнню та впровадженню нових кредитних технологій інноваційних проектів, розробці нових банківських продуктів для малих підприємств.

Підприємства в свою чергу повинні більше довіряти банкам, показувати достовірну і правдиву інформацію, щодо своєї діяльності, оскільки це впливає на прийняття банком позитивного рішення.

Список літератури:

1. Турчак В. В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні / В. В. Турчак // Молодий вчений. – 2013. – № 1. – С. 39.
2. Державна Служба статистики України. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Зелена книга політики підтримки підприємництва внутрішньо переміщених осіб. [Електронний ресурс]. – К., 2015. – 79 с. Режим доступу: https://cdn.regulation.gov.ua/60/eb/d5/0a/regulation.gov.ua_File_190.pdf.
4. Юнко О. М. Проблеми та перспективи кредитування малого та середнього бізнесу в Україні / Вісник Університету Банківської справи Національного Банку України № 2 (20) – 2014. – С. 193.
5. Рейтинг банківських послуг: «Bankchart». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bankchart.com.ua/#>.
6. Журнал «Фокус»: «Підтримати малий бізнес. Як Україна відстала від світу». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://espreso.tv/article/2017/07/11/malyu_seredniy_bizne.
7. Сич О. А. Аналіз впливу інституційного середовища на розвиток малого та середнього підприємництва / О. А. Сич, І. І. Нітман // Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал / Чернігів. нац. технол. ун-т. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – № 2 (10). – С. 111-118.

Сыч О.А., Волос И.И.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И УСЛОВИЯ КРЕДИТОВАНИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье рассмотрено состояние малого и среднего бизнеса на данный период времени и проблемы, с которыми он сталкивается. Определено его значение в развитии отечественной экономики. Исследована роль банковского кредитования малого и среднего бизнеса в Украине. Предложены подходы относительно усовершенствования системы кредитования малых и средних предприятий.

Ключевые слова: малый и средний бизнес, источники финансирования, банковское кредитование, условия кредитования, процентная ставка кредитования.

Sych O.A., Volos I.I.

Ivan Franko National University of Lviv

THE CURRENT STATE AND CONDITIONS OF LENDING TO SMALL AND MEDIUM BUSINESSES IN UKRAINE

Summary

The condition of small and medium business for the given period of time and the problems it faces is considered. Its importance in the development of native economics is fixed. The role of bank lending of small and medium business in Ukraine is investigated. The conditions of crediting this sector of economy by the banks of Ukraine are analyzed. The approaches of improving the system of lending of small and medium enterprises are proposed.

Keywords: small and medium businesses, sources of financing, bank lending, lending conditions, lending interest rate.